

1' בֿרֿכּוֹת דֿי' א"ב , אִו"ר חֿלבוּ אִוּר רֿב הַנּוֹבֿא כֿל פֿקוּבֿע... וּפֿעֿדֿי

פֿעֿדֿי אִוּר דֿברֿהּ בֿמֿצֿעֿתוּ עַל פֿקוּבֿע מֿקום דֿתּפֿעֿתוּ - אִבֿדֿ לֿא פֿירֿשֿהּ מִפֿ נִקְרָא לִקְבוּעַ מֿקום: פֿאָם יוֹבֿא בֿזֶבֶר שֶׁרֵעֵד דֿתּפֿעֿדֿי תּמִיד בֿאוּתֶהּ בֵּית כִּנְסֵת, אִו שִׁירִיק לִקְבוּעַ מֿקום מִוּחַד בִּתּוֹךְ בִּיפֿכֿנֿ"ס?

2' עוֹצֵעַ אִוּחֿ סִי' זִי' סִצִּילֿ יִ"ט, וּמִ"ב סִקֿ נֿ"ט, וְאִם כֿשִׁתּפֿעֿדֿי... וּסִקֿ סִי'

עַל אֲנִי בִקְבוּעַת מֿקום עֵנֵן שִׁתּפֿעֿדֿי בֿאוּתֶהּ בִּיפֿכֿנֿ"ס וּבִאוּתוּ מֿקום בִּיפֿכֿנֿ"ס (תּוֹךְ דֿ' אִוּחֿת) וְלֵא אִשְׁנֶה אִתּוּ מִקוּמוּ אִדֿלֿא לִזְרוּק, וְאִפֿ"י בֵּית יִבְחָר לֵו מֿקום מִוּחַד שִׁתּפֿעֿדֿי בּו כֶּשֶׁאִין בֿאפֿשֿלוּתוּ דֿלֿכֿת לִבִּיפֿכֿנֿ"ס - וְשִׁיפֿי מֿקום עֵשׂ לֵו עַל יֶשׁוּב פֿדֿצֵת.

3' עוֹצֵעַ עַל סִצִּילֿ הִי, וּמֵנֵה בֿרוּרֶה סִקֿ יִ"ב

אִין דֿתּפֿעֿדֿי בֿשֶׁחַ פֿתּוּחַ אִין לֵו מִחִיּוֹת

4' בֿרֿכּוֹת דֿי' ח' א"ב, אִוּר רֿב חֿסִדֿא דֿעוֹדֶם יִכְנֶס... יתּפֿעֿדֿי, וּרֶשֶׁי

אִדֿ לֵו דֿאָדֶם דֿתּפֿעֿדֿי דֿי' פֿפֿתּחַ מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כִּמְצִיפֶה לִיזִיאֵתוּ

5' עוֹצֵעַ אִוּחֿ סִי' זִי' סִצִּילֿ כִי

יֶשֶׁם שֶׁדֶשֶׁה פֿירּוּשִׁים בֿעֵינֵי וּחוּשִׁים דֿכּוֹדֶם -
א. פֿי' רֶשֶׁי - וְפוֹסִילֿ עוֹצֵעַ שֶׁאִם עַל מִקוּמוּ אִין אִיסוּר בִּדְבַר
ב. מִסֵּתֵכֿל בִּחוּלֿי - כֶּשֶׁפֿתּחַ פֿתּוּחַ לִרְפֿ"ר
ג. שִׁשֶׁפֶה שִׁעוֹר פֿיִלּוֹךְ חִי אִפֿחִים עֵשֶׂת כִּנְסֵתוּ דֿ שִׁתּחִידֵי דֿתּפֿעֿדֿי

6' עוֹצֵעַ עַל סִצִּילֿ כִי אִוּרִי אִוּר... דֿא חִשִׁיב פֿפֿסִקֿ, וּמִ"ב סִקֿ סִ"ג, סִ"ד, סִ"ה, סִ"ו

דֿכֿתּחֵלֶה יתּפֿעֿדֿי בֿעֵי שִׁיפֿי דֿבֿר בֵּינֵי דִבְרֵין פֿקִיר - וְאִפֿ"י אִם פֿקִיר רַחוּק מִנֵּנוּ - וְלֵפִי פֿפֿנֵי עֵינֵי אִוּר פֿוּא חוּלֿי אִוּרִי אִוּרִי חוּלֿי - וְדִבֿר שֶׁפּוּא לִזְרוּק דֿתּפֿעֿדֿי אִוּרִי חוּלֿי.

7' עוֹצֵעַ עַל סִצִּילֿ יִ"ד

מִזֵּבֶה לִמְנַת אֶם אֶשֶׁרֶה פֿראַשׁוּנִים בִּיפֿכֿנֿ"ס

דמזנ אודות פחשיבות של תפלל בבית פכנסת -אפילו אס אינן מתפללל אל פליבור.

¹ 'ש"ע אוריח סימן ק"ג סעיף א', ...פכנסת', ונ"ב ס"ק א', ב', ...דפתפל'

בזיר שאין בה ביכנ"ס כופים את פרבים דבנות - או דפחות דשכור - מקום דתפילל

² 'ש"ע שם סימן ז' סעיף ד', ונ"ב ס"ק ח', ואצ"ל ...'

זריק שיפיו חלונות כגד פלי דמתפללל לו כדי שאס יסיח דעתו מתפללתו ישא אינן דשמים דעורר כוננ.

³ 'ש"ע סימן ז' ד' סעיף א', ונ"ב ס"ק ט'

פמתפללל זריק שיפיו דכיוון בית קפ"ק -אפילו אס אין ארון פקודש מכון דאונת כיון

⁴ 'ש"ע סימן ק"ג סעיף ב' דברי פמחבר, ופ"ד ד"פ אין פותחין

דכתחלה זריק שיפיו פתח ביהכנ"ס מכון כגד פרוח שמתפלללים כגד

⁵ 'ש"ע סימן ז' סעיף כ"ג דברי פמחבר, ונ"ב ס"ק ע', א"א

אין דתלות זיורים כגד פמתפלללים, וכן אין דפתפללל כגד ראוי

⁶ 'ש"ע ברורה סימן ז' ס"ק ס"א

דכתחלה זריק שתפא אצרה דפני בית פכנסת, אבל דכתחלה לא יתפללל באצרה

פגמרא בסוכה מתארת את בית כנסת פגדזם ופמפואר שפיה באולכסנגריה שבמזרים.

¹ 'סוכה ד'א צמז' ב', תניא רבי יפוז' אומר מי שלכא ראו ד'יפלסואן... אוןן אין

בביפכנסים פיו כ"כ פרבה אנשים צד שלכא פיו כולם יכולים לשמוע את קול פש"ף - ופ' פשש צמז' צד בימה באמז'ע ב'פכנסים ומני' ד'על ד'פוז'ע ל'ביבור מתי לענת אין

² 'רמב"ם פרק י"א מפלכות תפלכה פלכה ג' ... כולם'

פרמב"ם דמז שבכד בית כנסת בונם את פבימה לקריאת פתורה באמז'ע כדי שישמעו כולם. בשו"ע אין פד'ן מופיע אבד פמרא'א פביאו-

³ 'רמ"א אור"ח סי' ק"ג סעיף ב' ... וישמעו כולם, ובה"ט ש' ד'ה באמז'ע ב'פכנסים

בבה"ט סיפר צד בתי כנסת שבהם פבימה מוכך לכרון פקודש כדי ד'פדמות דבתי תפלכה של אומות פצולם, ושלדולי פפוסקים דברו בענתם.

⁴ 'שו"ת חתם סופר חלק אור"ח סי' כ"ח ... שלענין, ופכדל...'

פחתים פביאו צד צעם דבניית בימה באמז'ע - פפיאו במקום פמזבח שפ' באמז'עו של פפיכד.

⁵ 'שו"ת אגרות משה חלק אור"ח ב' סימן מ"ב ... ופגאן'

ר' משה ד'או ר'ה לקבל שיפא אסור דפתפלד בביכנסים שיש בו בימה מוכה לכרון פקודש שפרי פכנס' פשנפ פתיר דעשות כן דכתיחלה בבית כנסת ק'א.

ופנה, כל ז'ה לענן פבימה שפס"ת מונח צ'ליה בשעת פקריא'ה, אבד פ'צמז' ע'דו פש"ף פואו אוןן אחר דמזרי-

⁶ 'שו"ת אג"מ ש' ס' כ"ח ... צמז' ד', דלכ"ע... ס"ת,

⁷ 'ש, אבד... ס"ת, ולדא... פשיני', מ"מ... שלפנינו'

פש"ף בימי פמשנפ צמז' ע'די ארון פקודש במזרח, אבד פמנפ' כבר מאות שנים שצמז' ע'די צמז' שלפני אפ"ק - ולכתיחלה אין לשנת

⁸ 'שו"ת אג"מ חלק אור"ח ג' סימן י', דמזשפ...'

אין ד'פצמז' את פש"ף צד פבימה בקביעות, אבד מפעם לפעם כשיש פרבה מתפלדים וחוששים שלכא ישמעו את קולו פתיר ר"מ שיתפלד מצד פבימה.

⁴ יקרתו הגיעני ועד צפ"כ יענה שקטרו חכמי קהל קדש והחמיצו ציון המדעם לרומם ציה חלקינו ורוליס להעמיד הציונה שקורי' צחורה בקוף צ"ח סמוך לחרון סקודש ולא צחולע כמו פסי' מקדמת דלה צחורס פיהם נוי וסכוחס יותר צצ"חכ חשקר העמוד צחולע וכפשו היפה צחולחו חי ספיר דמי לשנוי או לא :

תשובה לפי פ"מ נגלו העלוותם ולא לריך ליען צמכסיר ויפה כ' דצחצ"ס מפרס צוכין חיצה צחולע צ"חכ כדי שיטעמו כולם צקום וכ"כ סור ורמ"א צחצ"ס ק"מ ק"ן וכל סעסכה יד על סתחסונה סחמכס צכ"מ כ' ללמוד זכוח על חיזה מקוומה צחולעס סכנו הציונה בקוף צ"חכ וכ' דסס ק"ל דוקא צחמכס פסיס רוב סעס ולא סעמו קול סקורח כ"א מהחולע חבל צע"ה צקסלות קעני' וחכסיר צהס מעט יטעמו גם מהציונה צכסוף צ"חכ ע"ש וסנה לא סחלח כ"מ מקום מנ"ל לספוקס סעעמוד הציונה צחולע צ"חכ וס"א פ"ס ערך צקוכה ח"א ע"צ צחכסי חלכסכדרי' ויפה כ' סרצ כ"מ ללמוד זכוח על חיזה קסלות סנוסגיס נגד ספ"ס חבל כ"ל סכסחצמו סקסלות צמ"כ חרצב ק"ו ססחח ומה חלכסכדרי' סככל זחח לא סעמו כל סקסל וסלכיו לסכיף צקודרי' וספ"ה העמידו צחולע ולא צקוף חע"ג סכס סיס יכוליס לר"א' סכספ קודר חססוף כמו מהחולע וסס לא די צקודר ח' יעמידו סכיס חע"כ לא ספיר דמי למיעצד סכי וסככרל חוור כיון סלכו מחזיקיס הציוס סכס קורין מ' סקרצנות כמו מונח סעפני כן מקצבי' הציוס צחגכ סוכו' כמו סקצנו סחצנה חוורו סחצנ סעמד צסוכל לפי חרון סקודש. סחול מונח מקטר קטרס ח' עמד צחולע פציה מכוון צין מנורס לסולסן וכסירסי' צפ' סרוומס וכחצחול צפ"ס ורומצ"ס ויען הציוס סלכו עומדה צפניס כחצנה סענימי ע"כ לחי לסעמידו צחולע צ"חכ לדמורו לצסע"ק ככל סספטר חלון לסנוח צעקדס מעט סלכו.

וסכלל סחדש חסור מה"ח צכ"מ וספ"ע מקומו מוזכר לו למצוס למחוח צחוקת יד לסעמיד סדציר על עכורו וגם כל סעס זה על מקומו יצול צקלוס וחחחס צכרס ח"כ דפ"ה מ"צ יוס ג' ז' חדר חק"ל לפ"ק. מעסק"ס :

⁵ בדבר בימה באמצע ודאי יש לעשות באמצע אבל לענין להתפלל בביהכ"נ שלא עשו באמצע איני רואה לאסור. ומה שאומרים שבאונגארן אסרו לא ידוע זה בברור ומסתבר שהיה זה רק במקומות ההם שעשו זה בשביל רעפארם כי במקומות ההם היה זה מהתחלות מעשה הרעפארמער הרשעים אבל במקומות אחרים שאין כוונתם בשביל רעפארם אלא בשביל שיהיו יותר מקומות ועוד טעמים כאלו אין לאסור מלהתפלל שם. כי אין זה מעיקרי דיני קדושת ביהכ"נ אלא כדי שישמעו כל המתפללים קריאת התורה כמפורש ברמ"א סימן ק"ג וכן הוא ברמב"ם פ"א מתפלה ה"ג חכ"מ מיקל אף לכתחלה בבתי כנסיות קטנים להיות לצד אחד בשביל גוי עיי"ש. ולכן אף שודאי לכתחלה צריך להשתדל שיעשו הבימה באמצע שלא לשנות ממנהג כל מדינותינו. ועיין בחת"ס או"ח סימן כ"ח שנתן עוד טעם חדש מסברתו במה שצריך באמצע ואף שאין טעמו מוכרח מ"מ לכתחלה יש ודאי לחוש לדבריו אבל לענין לאסור להתפלל גם לטעמיה אין שום מקום. ואם האמת כהשמועה שאסרו באיזה מקומות היה זה רק הוראת שעה במדינתם בשביל הרעפארמער ואם יש שני בתי כנסיות באחד הבימה באמצע ובאחד בצד אחד יש לקבוע מקום תפלתו בביהכ"נ שהבימה באמצע שהוא כהראוי והגון.

⁶ מ"ה שנהגין שהש"צ עומד בתפלתו אצל העמוד שאצל ארון הקדש אם יש מקור לזה. הנה במתני' ובגמ' איתא בכל מקום עובר לפני התיבה, וצריך לידע מה זה תיבה והיכן היה עומד.

לכ"ע התיבה היא זו שמונחין שם ס"ת

⁷ אבל מה שיש לעיין שהרי זה מאות בשנים שלא היו יורדין לפני התיבה שיש בה ס"ת

ולא ידוע לנו טעם על השינוי.

מ"מ למעשה יש להשתדל שלא ישנו מכפי כל הדורות אף שאין בזה איסור ברור ויעשו עמוד סמוך להיכל כמנהג כל בתי כנסיות שבדורות שלפנינו

⁸ למעשה עיקר הקביעות דהש"ץ יהיה לפני העמוד אבל כשהיו עם רב שאי אפשר לשמוע בכל ביהכ"נ כשיעמוד לפני העמוד יתפלל או הש"ץ על הבימה שהוא באמצע ביהכ"נ כדי שיוכלו כל העם לשמוע בלא דוחק. וגם ביוראפ היו עושין כן בהרבה מקומות בבתי כנסיות גדולות.

אז ען חשוב במבנה בית כנסת פ'א פמחיצה. מקור פמחיצה פ'א סו'א בסוכה-

1 'סוכה דל' נ'א ע"א מנה, ... גדולה, וא' ע' א"ב, א"ב תיקון גדול... מלכות

כפכנה למחמת בית פשאובה בן אד'יה מצע דקרקה אצרת נשים וצ'יה אצו פשים בשמחת בית פשאובה.

2 ע' א"ב, תנן רבנן... כמה וכמה, ורש"י

פ'א ע'א א"ב ש'ען את תכנית בית פמקדש למען פ'נצעות, פרי תכנית פבית חייבת לפיות א' פ' קבלה דוקא ואסור ען לשענתה דפי שכ'ען? וצ'ה תירצו ש'מ'א נקור מפפסוקים יש ד'א'א ד'נצעות ודפבד'ע בין אברים ע'שים.

3 ע"ת אצרות משה חלק א"ח א' סימן ע"ט, ופנה א"ב ... שפוא מ'אור'יתא'

ר' משה פוכיח מתירוצה ע' פ'א שפחיב דפבד'ע בין אברים ע'שים פוא דאור'יתא - פ'א פ'א דרבנן בל'ד א' פ'תה מ'דקת ש'ען תכנית פבית.

4 ע' א"ב, מ'אור'יתא חז'נן ... כדבארתי, פ'א... ראש'

ר' משה ע' פוכיח ע'ד די במחיצה פמתרת ע'ען שבת וסוכה שפרי א' ע' פ'תקון גדול' פ'ו ברשיות פ'רדות - א'א שפמחיצה חייבת לפיות דבר שיכ'א למנע קלות ראש.

5 ע' א"ב, ודכ'נן... דל' ק"י, ופמחירין... ברכה'

ר' משה קב'ע שיצור מחיצה ע"ח אפ'חים, וסבר שביצור כ'א כבר אין ע'ש קלות ראש.

6 ע' א"ב, ופנה... ראש', אבד...

פחיב למנע קלות ראש ע"י מחיצה פוא ב'א מקום יש קיבול אברים ונשים.

6 והנה יש מקום לומר שרק במקדש היה אסור מדאורייתא משום דין יראה דומקדשי תיראו שאם הוא בקלות ראש אינו ביראה וא"כ בביהכ"נ הוא רק מדרבנן שאסרו גם בהם קלות ראש

אבל מוכרחין קצת לומר שדין זה הוא מדאורייתא בכל מקום קבוץ שהרי ההספד שלעתידי שלמדין משם לא מצאנו בו שיהיה במקדש ואם שם לא נאסר מדאורייתא אלא לצניעות בעלמא אין שייך למילף מזה איסור דאורייתא למקדש אלא משמע שהוא איסור בכל מקום שצריכין להקבץ בו אנשים ונשים שאסורין להיות בלא הבדלת מחיצה ביניהם כדי שלא יבואו לידי קלות ראש. אך אולי אף שבהספד יידי ליינויה רטליא הוא ט"פ ראה שיש בזה ענין קלות ראש שלכן יש לאסור במקדש מדאורייתא משום מצות יראה ויהיה בביהכ"נ מדרבנן ובשעת התפלה דאורייתא אבל יותר מסתבר שהוא מדאורייתא בכ"מ קבוץ.

ובלא צורך קבוץ אף במקדש מותר שהרי חנה התפללה סמוך לעלי הכהן וכהא דדחקה ונכנסה בקידושין דף ג"ב ולתוספות שם מותרות נשים ליכנס בעזרה גם בלא דוחק עיין שם אף שנמצאים שם הרבה אנשים אבל במקום שצריכין להתקבץ כהא דשמחת בית השואבה וכהא דיתקבצו להספיד לעתיד הרי הוא דין מדאורייתא שצריך מחיצה להבדיל ביניהם. ולפיכך גם בבתי כנסיות שלנו שמתקבצים להתפלל צריך שתהיה מחיצה דוקא מחיצה כזו שלא יבואו מתוכה לידי קלות ראש. שהוא או בגזוטרטא שהנשים למעלה והאנשים למטה אף כשנראות משם או במחיצה גבוהה עד אחר הכתפים שהוא י"ח טפחים

היוצא מזה גם בבתי כנסיות שמתקבצין שם אנשים ונשים להתפלל טוב יותר לעשות גזוטרטא שהנשים יהיו למעלה, ואם מאיזה טעם קשה לעשות גזוטרטא צריכים לעשות מחיצה ממש כזו שתמנע מלבוא לידי קלות ראש ולא סגי בזה שנחשבה מחיצה לכל דבר כגון בשערים פתוחים כמו שראינו שלא הועילה במקדש והיה אסור מדאורייתא. ולכן לא סגי גם במחיצה של עשרה טפחים מן הקרקע שאינה כלום לענין קלות ראש שהרי יכולים לדבר ולהרבות שיחה עם הנשים בלי שום קושי וליגע בידיהם ואין לך קלות ראש גדולה מזו ונחשבו כמעורבין ממש ואסור מדאורייתא שגרועה היא ממחיצה שהבדילה בין עזרת נשים לחיל במקדש שלא הועילה אף שהיתה יותר ניכר, אלא צריכים לעשות מחיצה גבוהה במדה כזו שלא יבואו לידי קלות ראש.

5 ולכן במחיצה גבוהה עד אחר הכתפים שמסתבר שאין לבוא לידי קלות ראש יש לתיר. והוא גובה ג' אמות שהן י"ח טפחים כדאיתא בשבת דף צ"ב ע"י ברש"י ותוס' שם ובתוס' עירובין דף מ"ח ותוס' ב"ב דף ק'.

והמחמירין להגביה המחיצה עד שלא יתראו גם ראשיהן תבוא עליהן ברכה.

3 והנה עצם הדין שאף אם האנשים הם בצד אחד והנשים בצד אחר אסורין הן להיות בלא מחיצה הוא לע"ד דינא דאורייתא. וראה מסוכה דף נ"א שהקשה בגמ' על הגזוטרטא שעשו בעזרת נשים במוצאי יו"ט הראשון של חג כדי להושיב הנשים מלמעלה והאנשים מלמטה, הכתיב הכל בכתב, שאסור להוסיף שום דבר בבנין הבית ובעזרה ותיקן רב דקרא אשכחו שצריך להבדיל אנשים מנשים כדפרש"י עיי"ש. ופשוט שכונת התירוצן הוא שלכן הוא כמפורש שצריך לעשות הזיון והגזוטרטא ולא הוצרך להאמר זה ע"י גד החזה ונתן הנביא שהודיעו להם ע"פ זה מלאכת התבנית והיו ג"ז ממילא בכלל הכל בכתב. ואם היה זה רק איסור דרבנן לא היה שייך למימר שהוא ממילא בכלל הכל בכתב כיון שא"צ זה מדאורייתא ולדחות דואי לא שייך שידחה את האיסור דהכל בכתב אף אם היה איסור מדאורייתא וכ"ש איסור שהוא מדרבנן לא ידחה איסור הכל בכתב שהוא מדאורייתא

4 וממילא חז'נן מוסיגי' דסוכה דאף אם היתה מחיצה אבל כזו שאפשר לבא לידי קלות ראש יש עדין אותו האיסור מדאורייתא, דהא אף בראשונה שהיו נשים מכפנים ואנשים מבחוץ פרש"י שהנשים היו בעזרת נשים והאנשים היו ברובה של הר הבית ובחיל, שהיתה מחיצה גדולה ביניהם בדין מחיצה אבל כיון שהוצרכו לעמוד נגד השערים הפתוחים כדי לראות את השמחה ראו שבאו לידי קלות ראש ולא הועילה המחיצה וא"כ היה עדיין אסור מדאורייתא שלכן הותר לעשות הגזוטרטא שמה ראה שהוא מדאורייתא כדבארתי.

ראינו את פוסט'א בסוכה ואת דבריו של ר"מ ז"ל באגרות שפיעת פמח"פ פיא למנע קלות רע - דפיין תערובת אברים ונשים.

פירוש פמניות דפראב"ס פרק ו' סוכה מנפג ב' ... בנשים'

פראב"ס פירש פתיקון בעזרת נשים בא למנע פסתכלות - ודכאורה דבריו סותרים לדברי פאע' שבעא לדי' קלות רע.

פראב"ס פרק ח' לולב פלכפ י"ב ... אעס אלו'

כאן פסק פראב"ס פתיקון בא למנע תערובת (וכאן פראינו באע"מ).

תוספות יוסאב פס בסוכה, פירש פראב"ס ... קלות רע'

פתו"מ פ"ד אעס פראב"ס בפ"פ נ"א ופסביר שפסתכלות מביא לדי' קלות רע.

ע"ת ז"ל אולעזר חלק ז' סי' ח' ופנפג ... קבוע'

ז"ל אולעזר פביא מפרבה אחרונים שפעיבו בחריפות נפד פמקילים במח"פ - וכנראה כולם פיעת דעזת פראב"ס בפ"פ נ"א וכדברי פתו"מ, וכן פ"פ פמנפג במפכ כל פתקופות.

³ פירש הרמב"ם כדי שלא יסתכלו האנשים צנעים. והדין עמו. כי האנשים שלמטה היא הרוחין צשמחה לא השמחים צעלמן. כמ"ש הר"צ צמדות שם. כי השמחים היו חסידים וכו' כדלקמן. וא"כ הולך לעטם. ואמנם הסתכלות האנשים צנעים מציא לדי' קלות רע.

על חילולי שבת וכדומה. והחרם החזיק אחרי תוקף פסקו זה של המהר"ם שיק גם בספר שו"ת משיב דברים פארו"ח סי' מ"ד עיי"ש.

גם בספר שו"ת זכרון יהודה חלק א' סי' ס"ב דן בענין המחיצה ומביא ג"כ דברי הגמ' בסוכה והרמב"ם בפיה"מ וכן דברי התיו"ט ומאריך קצת בדבריו, וכותב להרב השואל כי בודאי מחויב ביותר לעשות בדבר כהוגן יען כי דבר זה אינו נוגע רק משום שינוי מנהגן של ישראל בלבד אלא נוגע באיסור דאורייתא וכו' דמלבד האיסור של הסתכלות וכו' שהוא איסור דאורייתא וכו' עוד בו איסור דאורייתא וכו' עוד בו איסור דאורייתא שעובר על מקדשי תיראו שמורא מקדש מעט בכללו, ועוד יש בו איסור משום אל תסג גבול עולם כשמשינים ממנהג ישראל הקדושים מעולם שעושים המחיצה הנ"ל באופן שלא יוכלו להסתכל וכו' עיי"ש.

מרבני זמנינו ראיתי שהאריכו בענין חיוב המחיצה הגר"מ פיינשטיין ברבעון תלפיות שנה ד' כרך ג' ד', ובספר טהרת יום טוב חלק ו' ובספר שו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' כ' (ראיתי גם דברי התשובה של הגרא"י קוק ז"ל על עזרת נשים בבית הכנסת שנדפס בגליון בית הכנסת תשרי תש"ח) והדברים ארוכים.

וזה שלא נזכר בשו"ע מדין עשיית מחיצה בין ביהכ"נ לעז"ה הוא מפני שאז לא היתה קיימת בעיה כזאת בכלל, כי כל בתי הכנסיות היו עשויים באופן שכוותל עב היה מפסיק בין ביהכ"נ לעז"ה והיתה מגעת מהרצפה ועד הגג וקול התפלה היה מגיע להם דרך חלונות קטנים או דרך חלולים חלולים שהיו עשויים ככותל, ולא עלה על הדעת כי תתקיים בכלל בעיני כזאת אם צריכים מחיצה.

וש"ב הגאון הגרי"י אברמסקי שליט"א מדי דברנו פעם על אודות הצרכת מחיצה בין ביהכ"נ לעז"ה הצביע על דברי המרדכי בפ' כירה שמובא בט"ז פארו"ח סי' שט"ו סק"א שכותב לענין שבת דמחיצה הנעשה לצניעות כגון מחיצה שעושים בשעת דרשה בין אנשים לנשים מותר, הרי דמדי שמתאספים אנשים ונשים יחד אפילו לשעת דרשה שהוא עראי צריכים לעשות מחיצה בין אנשים לנשים. דון מינה דמכ"ש דצריכים לעשות מחיצה בין ביהכ"נ לבין עז"ה כדי שתהא חייצי מדי שיתאספו בשם תלפלה שהוא קבוע.

⁴ והנה שאלת המחיצה כבר נתעוררה בדור הקודם ובספר לב העברי ח"ש נדפס פסק דין על כך אשר עליו חתומים למעלה משבעים גאונים ובראשם המהר"ם אש והגר"ש גאנצפריד ז"ל ובסע' ה' מהפס"ד פסקו בסכינא חריפא וז"ל אסור לעשות המחיצה המבדלת בין עזרת נשים ואנשים רק באופן אשר לא יוכלו להסתכל אנשים בנשים, רק יעשו כנהוג בימי קדם. וכן אם כבר נעשה לא יכנסו בה עכ"ל. אנו למדים לדעת שאפי' המתקנים דאז לא עלה על דעתם שלא לעשות מחיצה מבדלת אשר לא יוכלו להסתכל אנשים בנשים. ורק רצו להקל מעליה בענין אחר, אחרת ממה שהיה נהוג שם עד כה ובכל זאת עמדו בפרץ כל אלה הגדולים החתומים שם והביעו תוקף דעתם שלא לשנות. דון מינה בק"ו בן בנו של ק"ו לתוקף איסור זה כשאין אפי' מחיצה כזאת באופן שלא יחלו להסתכל. ועיין שם גם בלב העברי בח"א שכותב ג"כ מתוקף החיוב של עשיית מחיצה מבדלת ומביא דברי הגמ' בסוכה ד' נ"א ופיה"מ ותיו"ט ע"ש.

בגדולה מזאת מצאתי בשו"ת מהר"ם שיק פארו"ח סי' ע"ז שנשאל מרב אחד על אודות כמה פריצי עם שמאיימים שאם לא יתנו להם להפיק זממם להרוס דבר המפסיק בין עזרת נשים לעזרת אנשים שלא תהא סגור לגמרי בקרשים רק בעמודים ויוכלו לראות ולהראות יפרשו עצמן מהקל והיכף יפתחו חנותם אף בשבת וכו'. אם טובה בכה"ג השתיקה, והשיב ז"ל חלילה לכם להכשירים לשתוק ע"ד הפריצות שעשו החצופים ההם כי מדינא אנו מחויבים לעשות הפסק בין עזרת אנשים לעזרת נשים כמו שה"י בבהמ"ק וכו' כדאיתא במס' סוכה פ' החליל ד' נ"א וכו' ועיין שם בחיו"ט, והפורצים עוברים ג"כ משום לא תעשון כן לד' אלתיכם ובהכ"נ הוא מקדש מעט ועיין בחת"ס חלק ארו"ח סי' כ"ח, וחייבים למחות על זאת ולהוכיח לעוברי עבירה וכו' ואפי' אם ה"י האמת כדברי הרשעים הנ"ל שעיי"ז לא יפתחו החנות בשבת מכל מקום הרי קי"ל דאין אומרים לאדם חטא בשביל שיוזבה חבירך היכא דפשע כמבואר במג"א סי' ש"ו ס"ק כ"ח כ"ט וכל שכן בנידון דידן שיאמרו מדשתקו רבנן ש"מ דניחא להו וכו' עיי"ש ביתר אריכות בדברים חוצבים.

הרי שהגאון המהר"ם שיק עמד במפגיע על ענין סידור המחיצה המבדלת בין בית הכנסת לעזרת נשים בירר חומר האיסור וחיוב המחאה וצוה שלא לחוש אפילו מפני איומים של פריצי עם שיעברו

דנדן אל פחויב דפפריז בין פגברים, דנשים איפפ שצדלדים דבא לדי קלות ראש - ע"י מחיבה שלפי ר' משפ כשרה למרות שאיננה מניחה אדא אד דלובה פכתפ"ס, בנסף לחיוב מחיבה יתכן מלב ופא אסור דפתפלם בבית, כנסת (או בכל מקום אחר) בעלם תלבושת בלתי לנצח מלד נשים אד שתבנה מחיבה שתסתר אותן דלמרי.

בכדי דפבין את פנן כראוי, אדיע דלמוז את כל פסויות פננצות דענן לנצות בתלבושת.

דבריס כ"ג, י"ג-י"ד

פפרשה אסקת במחנה פוילאט דלמחמה, ויש מלוב מיוחדת דקחת דשד קרב - בנסף לנשק - יתד כדי דחפור מקום דפתפנות וס כדי לכסותו אוח"כ.

ס"ו מלוב נ"ז ... אדקי' ²

פוס"ק מפרש את פפרשה כמקור דלמות לנצות. בעל פפפות ס"ו"ק (שפוא רביע פרי) פוסף-

פפפות ס"ו"ק פס אות ב' ³

פיוזי של לנצות פוא כבוד אצ"י - ורביע פרי פוסף שתלמיז חכס חייב דלכא דתלבושת ופננצת מכובדת במיוחד שלם דלרוס ח"ו דחילול פס פ"ס.

דברכות דל ס"ב א"א, פפוא ספדנא ... שילנע בבית פכסא ⁴

איקרה של לנצות פוא כבוד אצ"י ואין פאדס נכר כילנע אדא כפוא דבד - שפרי פננצת בפני אחרים מושפעת ס מפרילן דפקרא לנצות!

ש"ע א"ח ס"י ב' סעיל ב', סעיל א', ונ"ב ס"ק א' ... בס"ס ע" ⁵

כל מה שלם פויל מלדים בפני אחרים אסור דלמות ס כפוא דלד בבית - אביל לריכס דלפחין בכל ענן איך דדרכ פמכובד דלשות, ופמתבייש מלפדלות מתי שפילוי מולדק אין זפ בעדר לנצות.

פ"א דל נ"ז א"א, ת"ר שבעה בנס ... שצ"ר ⁶

פמתנפגת בלנצות יתירה זוכה דבנס לדיקים

2 נן רסב"ם הלכות תלה ס"ד. פסינ עשין ס"י ו"ח סור א"ח ס"י נ.

לדחיות צנע דכתיב (דברים כג) והיה מחנך קדוש וכתוב (מכה ו) והצנע לבת עם אלהיך.

3 ויתלמיד חכם שאינו טהר בעצמו צניעות היב מיתה לפי שמחזיק הבריות מאהבת התורה ועל זה נאמר כל משנאי אהב מות, אל תקרי משנאי אלא משנאי. פי שהם גורמים לברוי לשנא התורה כי בוסן שאדם קורא ישונה ודבורו בנחת עם הבריות ומשנאי ומתנו נאה עם הבריות אומרים עליו אשרידו כמה נאים מעשיו כמה מתוקנים דרכיו ופוסן שהוא קורא ושונה ואין דבורו בנחת עם הבריות ואין משנאי ומתנו נאה מה הבריות אומרות עליו אוי לו ללוינו שלמד תורה האיתם כמה סכערים מעשיו וכמה מקולקלים דרכיו.

למדנן את פמלוא פראשונא בענן פלנצות - פיסוד של כבוד צלמי. שכל דבר שלכא פייתי רולת שאחרים יחשבו שאני צופה, לובש, וולטי אפילו מדבר בגלל שפואו לא לפי כבודי - אסור לי לעשות גם כשאני לבד. ולכן אסור לי לנסתובב בבית באופן שלכא פייתי רולת לפיות הפני שום בן אדם, ויש לכל אדם לפעלות את רמת פנכבודות שלו וכמו שמתנין אלת קנחית שזכתה לפעצה בנמ כפנמ גדולים.

פמלוא פשני מן פתורה בענן פלנצות מלינן במשנה וכו' בכתובות פאוסקות בדין אשה שפרלית את גדרי פלנצות ולכן מותר לפעצה מלבי שילעך לקיים את פכחותיו פכספיות - חיובי פכתובה.

כתובות דל ע"ב ע"א משנה, ככל אדם, ורש"י

פמשנה מונח שני סוגי עבירה: עוברת על דת משה - עוברת על מלוות דאורייתא. ושוברת על דת יפודית - שפורלת את גדרי פלנצות שנפא בנת ישראל. בכלל עוברת על דת משה - אשה פמכשילת את בעלה באיסורים דאורייתא ושנודרת ואיננה מקיימת, ובכלל עוברת על דת יפודית - וילאת וראשה פרוח אודו כמה דברים.

ע"ב גמ', ראשה פרוח... פפרוח ראש, ורש"י

פגמ' מקשה שפריצת ראש באשה דאורייתא ולכן רק מנפא בנת ישראל - ומקור פאיסור פוא מפרשת סוכה שפכפן חייב לפרוח את ראש פאשה כדי לפנולת. רש"י פירש - או שפורח את ראשה כנלד מה שפוצה את ראשה באיסור, אן שפצה שפכפן מלוות לפרוח את ראשה אפשר לד"ק שצד אותו זמן פיתה ראשה מכוסה. רש"י מצדיל את פפירוש פשני.

למשה, למדנן כאן פסוק דלת ישראל לפכות פריצת ראש. פאחרונמ מקשים על זה שמשנה אחרת בכתובות -

כתובות דל ע"א ע"ב, מכותים, ורש"י

כתובת בתולת מכותים וכתובת אלמנה על בעלה פשני מנה בלבד, וכו' פרא אדם את אשתו ופיא תובעת כתובתה ומוצנת שפיתה בתולת כשנשכחה ומליצת על מכותים ובעלה אצן שפיתה אלמנה ולכן מליצת על יותר מנה - אס באן עדים שראו אותה וילאת מבית פוריה לפותה פפריצת ראש פרי זה סימן מובפק שפיתה אז בתולת וחייב על מכותים. מפורש כאן שיותר לפשה (אורוסה - שפיא אשת איש מנדאורייתא) לפכות וראשה פרוח!

שו"ע אפ"ע סי' כ"א סעיף ב', חלקת מחוקק ס"ק ב', ובית שני ס"ק פ', מותר...

מפורש בשו"ע פש פפני" בכלל איסור פריצת ראש - אבל פחלקת מחוקק וכו' פירשו שמדובר באלמנה אן גרשה מכה פמשנה שראינו. וילכא - אשה שפיא אשת איש אבל בתולת (דפינו פארוסה במשנה ריש פאשה שנתארמלה) וילאת פפריצת ראש, אבל פנייה שפיא אלמנה או גרשה אסורה פפריצת ראש. - ומכאן ראו"ה ברורה שאין פצנן תלוי בפיתה אשת איש כלה, ומה שרמזים לפרש שאשת איש שומרת את שצרה לפעלה בלבד אין לו יסוד בפלכה!

שו"ת אגרות משה חלק אפ"ע א' סי' נ"ז, דפא... יאצאר

שיטת ר' משה ז"ל פיא שכיסוי פראש לפלמנה (וגרשה) לאו דאורייתא שפרי פרשת סוכה שמשנה למדנן את פאיסור פפריצת ראש אוסקת באשת איש דוקא

ביאור פג"ר אפ"ע סי' כ"א אות י"א

פג"ר"א פביא מקור לפדרי שו"ע פש פפני" חייבת בכיסוי פראש מלשון פגמ' בכתובות, אצפורה לפנת ישראל - ושמ מפורש שפוא דאורייתא. ולכאורה ז"ל שצנן כיסוי פראש פואו תלבושת מכותית - שפשה נשואת תופסת מקום חשוב בחברה, ומליצת חייבת לפתנפא באופן מתאים למצמדה - כולל כיסוי פראש. וא"כ קשה לפע"ז שאחר שנתארמלה או נתגרשה חוזרת לפיות בחורה כבתולה, אלכא נשאתר מצמדה וחייבת לפתנפא בפתאוס.

5. דהא פשוט שאף להב"ש והדגמ"ר בסי' כ"א סק"ה שסברי מירושלמי שגם אלמנה אסורה ללכת פרועת ראש הוא רק מצד דת יהודית דמדאורייתא הא רק בא"א נאמר,

דמדנן שבנות ישראל אסורות מלכאות פרוצות ראש מדאורייתא, ופגא בכתובות פקשע אד פמשנע שקראפ דדין זנ דת יפודית - מנעג' בענת ישראל -

1 'כתובות ד' ע"ב סוף ע"א, דאורייתא... נמי אסור'

מה"ת די זנא שמכסה את ראשה בסל, אבל מנעג' בענת ישראל לכסות את פראש במטפחת, ופמשנע זוסקת באשה שמכסה את ראשה בסל.

2 ע"ב גמ' ע"ב, אמר ר' יוחנן... מבו', ותוס' ד"ה ואדא בחזר

אפילו דין פריצת ראש פאמורה בתורה פוא רק בשוק או לכד פפחות במבו', אבל בחזר אין חיוב כיסוי ראש כדל - וכד שכן בתוך ביתה, ובמבו' אף שיש איסור דאורייתא ללכאות בפריצת ראש, יכולות לכסות את ראשה בסל, ורק בשוק חייבת לכסות את ראשה במטפחת. ויש דעין - למה באמת אין חיוב דאורייתא בכיסוי ראש אדא בשוק? וז"ל שנתות כיסוי ראש כוללת ב' יסודות: שכל א' חייב לפתנעג ולפתלעג באופן מתאים למעמדו בחברה (ולכן רק לשואב או נ' שפיתפ בשוק או במבו' יש חיוב כיסוי ראש), ושפתלבושת ופתנעגא חייבות לפתאויס למקום בו נמלכאויס (ולכן רק אכ"כ אין דין פריצת ראש דין פמחייב נשים בלברד - אדא כל איש ואשה חייבים לבחור לעלמס תלבושת פולמת - פמתאויס עס למעמדו בחברה, זאס למקום בו פוא נמלכא...)

ופנע, מלברד דת משחידשע פמשנע דין דת יפודית - שיש מנעג ללכאות במטפחת דוקא זלכא די בכיסוי סל.

3 רמב"ם פרק כ"ד אישות פלכפ י"ב, במטפחת'

דפי פמב"ם דת יפודית מחייבת רדיד בנס' למטפחת - ולכאורה פכד תלוי במנעג פמקום, ופנע, דפי רש"י ותוס' מפורש גמ' שאין שום חיוב כיסוי ראש בחזר -

4 בית שמואל אפ"ע סי' קט"ו ס"ק ט', אבל בסמ"ט... בש"ג'

שיטת סמ"ט ע"ג בחזר יש חיוב כיסוי ראש ומקורו בירושלמי

5 ב"ח אפ"ע סי' קט"ו ד"ה ומ"ש ודוקא, ופכ"י...

דפי פב"ח פמנעג דפקפדי אד כיסוי ראש במטפחת ורדיד אפ"ב בית

פירכא שיען ז' דינ' זינעזות: ופ"י מחניק קדוש - כבוד אדמי פריצת ראש באשה - דפתחשב במעמדו ובמקום דת יפודית - ארכי פמקום

5 והי נהוג בכל גבול ישראל דחפילו זפני חנשי ביתה חיינה שרויה פרועת ראש זלל מטפחת וכפה זראשה זללל כפירוש רש"י ומוספות והר"ן:

דנדן שן פתורה יש חיוב כיסוי פראש לאסת איש, אלמנה, ורושה ברשות הרבים ובמבוי-נדן דת יפודית חיבת לכסות את ראשה ברה"ר בכיסוי מכובד.

יש מקום לחקור - פרי הפסוק, ופרע... בפרשת סוף אסקת רק בענין גילוי ראש, ומה פדן לגבי שאר אפה שלד נזכר בפסוק כלל?

השנה מוסיפה צד פראים בענין נוול פוסוף-

1 'סוף דל ז' ע"א במשנה, וכפן אוחז...שארף, ולא' ח' ע"א, תנן רבנן...שארף'

פכפן מלל עס חלקי אפה, וא"כ בחור שגס גילוי בשרף נחשב לניול - ולאו מיבעי ללשון ראשון ברש"י שפלימוז לגבי פריצת ראש באשה פוא מזה שפכפן מנוול מדה כגד מדה שגלתה את אצלה בעבירה -פוא פדן שגילוי בשרף אסור, ואפילו ללשון פשנ"פ שפראע' מלמד שגד אג פ"פ מכוסה -פרי פלמ' מפרשת את הפסוק כ"יווי לגלות עס את בשרף יש לן אותו דיוק שגד אותה שעה פיתה מכוסה.

ובאמת פרחבת פדיבור בענין פ"א מותרת שפרי אין אונ אסקים בחוקים אלכא בערכי פלניצות -אוס גילוי ראשה נחשבת לחוסר פלניצות ק"ו גילוי בשרף! למעשה - כל אשה חייבת לשאול את אצלה פאם לבושה ופננתה מתאימים לרמה שפתורה קבצה בחיוב כיסוי פראש, וכן כל גבר חייב לשאול את אצלו פאם לבושו ופננתו פם לפי רוח פלניצות שי"רה פתורה ע"י מלות כיסוי ראש באשה -כאשר פ"סוד פוא נכבדות.

גד כאן אסקן פדן פלניצות כשפאדם נמלא לבדו בבית, ובדן פלניצות לפי פמאד ופמקום. בלמ' מלנין צד פ"י-

2 כתובות דל ע"ב ע"א במשנה, ואילוהי דת יפודית... כל אדם'

בכלל דת יפודית מלנין צד שני ענינים נוספים-אוף בשוק ומדברת עס כל אדם, פלמ' מסויר-פ-

3 עס ע"ב בלמ', ואוף בשוק... לבני אדם'

אסור לגלות זרואותיה לבני אדם מדין דת יפודית, כאן מלנין דין חדש של פלניצות שלכא ראינו צד אכשוי- דפתחשב עס זפותם של פנכחים, אסור לאשה לגלגל בעצמה ע"י חשיפת זרואות בפני גבר.

עס כאן פריק לומר שזרוא לאו דוקא -שאם חשיפת זרוא בפני גבר נחשבת לחוסר פלניצות, כל שכן חשיפת אפה! וא"כ עס גבר ולם אשה חייבים לפזפר ולשמור אל כבוד אצמ' בפני פשנ'

פאנין פשנ של דת יפודית שראינו פוא פאיסור דיבור עס כל אדם-

4 עס בלמ', ומדברת... פילדים'

אסור לאשה לעסוק בלחוק עס בחורים.

5 בית שאינא אפ"ע סי' קט"ו ס"ק י"ב

שיחה יתירה עס רווקים עס נחשבת לחוסר פלניצות

עד כאן צסקען בדיני פאשע צלמה - ערכי פלינצות שפאי חייבת דרכוש ולפתנגע עפ פופם (ואגב ראינן אויך שפערקים שייכים לכל יהודי באופן פמתאים למצאדו פחברתי ומקום פמלאו).

אתה צליען דברר את דיני פאיש בנגע דפתתיחסותו לנשים בכלל, ודיני פתפלפ בפני אשע שאינגע לבושע כראוי!

1' ברכות דיל כ"ד ע"א, א"ר יצחק טפח... ולק"ש, ורש"י

ר' יצחק חידש טפח מאלע באשע נקראו ארוה - אבדל דאו פירש למני נפקא מינע שיפאו קרוי ארוה, וריתתה פגא' לומר שפסע ארוה אוסר פסתכלות באשע שאינגע אשתו, אבדל דחו את זע מכח ר' ששת שאוסר פסתכלות אפי' באזבא קנגע - פרי שאין אוסור פסתכלות תלוי בשם ארוה, ותירצו שמדובר באיסור קריאת שמע כנגדע - פאסור לקרות שמע כנגדע טפח מאלע באשתו ואצ"פ שאין אוסור לעסתכל פה שדאו בשעת ק"ש.

יסוד פאיסור של קריאת שמע כנגדע ארוה נלמד מפוסוק-

2' ברכות דיל כ"ה ע"ב, ארוה בעשית... קחיתחזיו

אוסור מפי"ת לקרות ק"ש כנגדע פארוה אפי' כשיש זכוכית בינן לבין פארוה שמכל מקום פארוה נראית. פראשונג מסבירים שגא' פירשע את פפסוק 'לוא יראו בק ארוה בשעת דיבור - דפייען בשעת ק"ש תפלע ותלמוד תורה.

3' שו"ע או"ח סי' ע"ה סעיף א' דברי פמחבר, ומ"ב ס"ק א'... ע"ש

ארוה ע"ש אוסור לקרות כנגדע מדאורייתא, וטפח מאלע אוסור רבגן כאילו פוא ארוה ע"ש ע"ש פפרור

4' רמ"א ע"ה סוף סעיף א', ונראה מדברי פראו"ש... ומ"ב ס"ק ח'

ארוה ע"ש אוסור מדאורייתא וממילא אין פבדל בין איש דאשע ושניפס אוסורים לקרות כנגדע, אבדל טפח באשע פוא ארוה דרבגן ואוסור משם פפרור - ולכן ס"ע דרשב"א שרק דאיש אוסור לקרות כנגדע - וכן ק"ש.

5' שו"ע ע"ה סוף ו', ומ"ב סעיף כ"ט... פמכסע נגדע פארוה'

אין צלימת צינים מתרת קריאת שמע כנגדע פארוה אלדא א"כ פארוה ברשות אחרת או שיש זכוכית מפסקת.

לְמַדְנָן שְׁאַרְוֵה עֲנָן אִסּוּר מְדַאֲוִרִיתָא לְקִרְוֵת קָ"שׁ כְּגַדְהַ. וְחִידַשׁ ר' יִזְחָק שְׁמַדְרַבָּן עֲפַח מְאוּלַּף בְּאוֹשֶׁר
עַם נַחֲשֵׁב לְעֲרוּפַת מַחֲשֵׁה פִּרְפּוֹר. אֲרַם פִּגְדֵרְנָן אֶת מְקוּמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ עֲפַח.
שֶׁם בְּבִרְכּוֹת יֵשֵׁנָה עוֹז מִמָּרְאָא בְּעַנְיָן-

1' בְּרִכּוֹת דְּזִי כִּיָּד עֵ"א, אִמְרַר רַב חֲסַדָּא שׁוּק... חֲרַפְתָּק'

רַב חֲסַדָּא בְּאֵל פִּסְיָלְהָ עֵד דְּבַרְהִי ר' יִזְחָק - אַבְדַּהּ לְאָ מוּבָן מַה פִּוּסְיָלְהָ בְּזַף שִׁשׁוּק בְּאוֹשֶׁר עֲרוּפַת אַחְרֵי שֶׁר'
יִזְחָק קִרְאָ שֶׁם עֲרוּפַת לְכַל עֲפַח בְּאוֹשֶׁר-

2' ב"ח או"ח סי' ע"ה ד"ה וכן, ואו"ת... מספח'

דְּפִי פְּב"ח פְּחִידוּשׁ שֶׁל רַב חֲסַדָּא פּוֹאֵ שְׁשׁוּק אִפִּי פְּחוֹת מְסַפַּח פּוֹאֵ עֲרוּפַת

3' שו"ע או"ח סי' ע"ה סעיף א' דברי המחבר, ונ"ב ס"ק ב'

הַפֶּסַח שֶׁל ר' יִזְחָק פּוֹאֵ בְּמִקּוּמוֹת שְׂרָזִילוֹת פִּנְשִׁים לְכַסּוֹת (אֵו שְׁחִיבוֹת לְכַסּוֹת כְּאֵן פְּזָרוּעַ). וְשׁוּק יוֹתֵר
חֲמוּרָה שְׁזָרוּמַת לְפִרְפּוֹר וְלִכֵּן אִסּוּרוֹת אִפִּילוּ בְּפְּחוֹת מְסַפַּח.

וּפְנֵי, מְפּוֹרֵשׁ מִבְּשַׁיִשׁ פִּירוּשֵׁי מִפְּבַרְק וְלִמְעַלְהָ, אַבְדַּהּ מִתַּחַת לְבִרְכִים אֵינָן בְּכַדֵּל שׁוּק וְתַלְמֵי בְּמַנְפֵּה
פְּמַקְוִים, פְּחִזוֹן אִישׁ חוֹלֵק-

4' חזון איש או"ח סי' ט"ז ס"ק ח', ופאי שוק... הפקב'

דְּפִי פְּחִזוֹן אִישׁ הַשִּׁשׁוּק הַיֵּאוֹ חֵלֵק פְּתַחְתּוֹן שֶׁל פֶּרַעַד - מִפְּבַרְק וְעַד כִּלְיָ פֶּרַעַד

פְּחִזוֹן אִישׁ - דְּפִי פִּירוּשׁוֹ ב.שׁוּק' - חוֹלֵק עֵד תִּירוּבוֹ שֶׁל פֶּב"ח עֵד פְּקוּשִׁיא מְאִי קִמִּי לְ רַב חֲסַדָּא, וּמִמִּידָא יֵשׁ
נְפִיקָא לְפֶלַעַב -

5' חזון איש שם... מספח'

דְּפִי פְּחִזוֹת אִישׁ פִּירוּשׁוֹ אֶת פְּחִידוּשׁ שֶׁל רַב חֲסַדָּא שְׁשִׁיךְ שֶׁם עֲרוּפַת עֵד עֲפַח מִפְּשׁוּק לְמַרְוֵת
שְׁבַפְרָבָה מְקוּמוֹת מְסַתּוּבִים גְּבִירִים בְּשׁוּקִים מְאוּלוֹת - וְאִיכּ פְּחוֹת מְסַפַּח בְּשׁוּק אֵינָן עֲלֵיבְהָ דִּם עֲרוּפַת.

וּפְנֵי, בְּנִסְחַת מְפּוֹרֵשׁ שְׂדֵינָן שֶׁל ר' יִזְחָק פּוֹאֵ, בְּאֶשְׁתוֹ וְלְקִרְיַת שְׂמַעַי - וְלִ"ע לְמַה מוֹזְכֵר אֶשְׁתוֹ
דְּוִקְאָ? וְנִמְשָׂא קְלִיטָה שְׁדוּקָא בְּאֶשְׁתוֹ עֲפַח פּוֹאֵ עֲרוּפַת וּפְחוֹת מְסַפַּח מוֹתֵר לְקִרְוֵת כְּגַדְהַ, אַבְדַּהּ בְּאוֹשֶׁר
אַחֲרֵי אִפִּי פְּחוֹת מְסַפַּח אִסּוּר -

6' דרכי משה או"ח סי' ע"ה ס"ק א'

בְּפִגְפּוֹת מִיְיִחוּנֵי לְמַדְ כִּמְ"שׁ שְׁבַאֲשֶׁה אַחֲרֵי אִפִּי פְּחוֹת מְסַפַּח אִסּוּר לְקִרְוֵת כְּגַדְהַ

7' רמ"א או"ח סי' ע"ה סעיף א', ... פוי ערוף'

רְמַ"א פְּבִיאוּ - וְאִיכּ פְּחוֹת מְסַפַּח בְּאוֹשֶׁר מוֹתֵר לְקִרְוֵת כְּגַדְהַ חוֹלֵי מְשׁוּקָה דְּפִי פִּמְ"ב - וְלִפִּי פְּחִזוֹת אִפִּי
מְשׁוּקָה, וּבְאוֹשֶׁר אַחֲרֵי דְּפִי רְמַ"א פְּחוֹת מְסַפַּח נְקִרְאָ עֲרוּפַת.

יֵשׁ עוֹז מְחַלְקֵת בֵּין מִ"ב לְחִזוֹתָא בְּעַנְיָן -

8' ביאור פלכא שם ד"ה ספח'

דְּפִי פִּמְ"ב שְׁשִׁיךְ שֶׁם עֲרוּפַת עֵד עֲפַח מְאוּלַּף שֶׁל יְלִדְהָ בֵּת שֶׁלֵּה

9' חזון איש או"ח סי' ט"ז ס"ק ט', ד"ה כ' במ"ב, ... מותר', ואין...'

דְּפִי פְּחִזוֹתָא עֲרוּפַת דְּרַבְּנָן מְשׁוּם חֲשֵׁה פִּרְפּוֹר וּבְקִטְנָה עֲנָן לְאָ שְׁיִיךְ פִּרְפּוֹר וּמִמִּידָא לְאָ גְּזָרוּ.

² וא"ת לפי זה לאיזה צורך נקט שוק יותר משאר מקומות מכוסין שנה ונראה דנקט שוק דאפילו פחות מטפח חשוב נמי ערוה וכדנפקא לן (שם כד.) מקרא (ישעיה מז ג) גלי שוק עצרי נהרות וכתיב (שם פסוק ג) חגל ערותך דמשמע כל שוק הוי ערוה אפילו פחות מטפח

⁴ והאי שוק נראה דהוא פרק התחתון מארכיובה עד כף העקב

⁵ (ח) כ"ד א' שוק באשה ערוה, במ"ב ס"י ע"ה סק"ז כי בשם הב"ח והע"ז דשוק אפי' כל שהו אסור, ואמנם מדברי הרשב"א והראב"ד מבואר דאשמועינן דגם שוק בכלל טפה באשה ערוה דהוי"א שוק קיל טפי משום שאין מקום לנוע באיש ולפי"ז שיעורו טפה,

דרכי משה

⁶ (א) כתוב בהגהת מיימוני פ"ג דהלכות ק"ש (אות ט) הא דבעינן טפח דוקא באשתו אבל באשה אחרת אפילו בפחות מטפח:

⁹ כ' במ"ב ס"י ע"ה צבה"ל ד"ה טפה, דטפה באשה הוא מצת ג' שנה ויום אחד וכן שוק [ולמאי דמבואר לעיל דבאשה אחרת כל שהו ה"ג אסור כ"ש] ולמאי דמבואר לעיל דכל הני אינה ערוה בעיקרו אלא חכמים אסרוה משום הרהור וערדא היה נראה דכל שאין דעתן של בני אדם עליהן מחמת קטנותן מותר

ואין כאן שיעור בשנים אלא לפי מליאותן וקטנות גופן.

למנען את פמינרא של ר' יחוק בברכות שפח באשפ ארוה, ואת פמינרא של רב חסדא ששוק באשפ ארוה - שלפי פב"ח באו לחדש שבשוק למצלח מפברכים אפי' פחות מנפח פואו ארוה, ולפי פחז"א באו לחדש שפח ממשוק מפברק ולמנע פואו ארוה.

בסוגיא בברכות יש אזי מינרא -

'ברכות דף כ"ז ע"א, אמר רב ששת... פאציס'

רב ששת פוסי' שפער באשפ ארוה - ולפי כפון יש לחקור פאם כוונתו אפי' פחות מנפח פואו ארוה, או פפח בשער שייק שפ ארוה - אובל לאו בפחות מנפח -

'ש"ע א"ח סי' ע"ב סעיף ב' ורמ"א ... דלמתן, ומ"ב ס"ק י"ד ... פרשב"א'

מנענות פרמ"א שפילי פחות מנפח מנפח שרזי' לפיות מכוסה פוי ארוה - ורק פנאש שדרכן פלמות אין בו משום ארוה.

מפורש ברמ"א שפדרכ ללמות קב"ת שער - ויש לחקור פאם יש שיעור דדבר - כנפ שער מותר לפלמות?

'ש"ת אגרות משפ אפ"ע א' סי' נ"ח, ולפי... פוסופ', ובסופ... משפ', אכ... פמקוונות'

לפי ר"מ פריעת ראש פאסורה מפ"ת פ"א בפח

'משנפ ברורפ ס"ק'

לפי פמשנפ ברורפ אפי' באשפ שאין דרכה לפכות את ראש שער ארוה - מנפ שכתוב בש"ע, שדרכה לפכות' לאו באו למנע אלא פנאש שיעור מנפח דלמתן.

'ערוב פשלחן א"ח סי' ע"ב סעיף ז', מנפ... דליכא פפרור'

לפי ארוך פשלחן במקום שפדרכ פואו שנשים יולאות בלי' ראש אין בשער משום ארוה (אוצ"פ שפן אגרות על איסור דאורייתא)

'רמ"א א"ח סי' ע"ב סוף סעיף ב', וכ"ע... ומ"ב ס"ק ט"ו'

שיטת רמ"א מותר לפכות בפאפ נכרית - אפי' אם נפפ מנפח, ויש מנפחים משום מראית עין.

אך אף שהלמוד אפשר ליכא לפ"ז אף על יותר מטפח כפי המסתבר שחלק גדול מהראש לדין סוטה הוא הרבה יותר מטפח דהוא רוב הראש או לכה"פ קרוב לרוב הראש, מ"מ הא עכ"פ יש למילף דכל הראש הוא ממקומות המכוסים דהא לא מסוים איזו חלק מהראש הוא מקום שמגלות אלא דרשאות לגלות משהו מהראש באיזו מקום שהוא ונמצא שכל הראש הוא נחשב מקום המכוסה אך שאין ראיה לאסור לגלות אף שהוא מקום המכוסה אלא כפי השיעור. וכיון שכל הראש הוא מקום המכוסה, יש לאסור ממילא מדין ערוה כמו מקומות המכוסות שבגופה. ואף שאין למילף זה ביחוד מקרא דפרע ראש האשה ידעינן זה ממילא מקרא זה ע"י שידעינן שכל הראש יש להחשיב מקום המכוסה ואסורה מדין ערוה דעלמא כשאר המקומות.

5מיהו עכ"פ לינא נראה שיותר לנו להתפלל ולברך נגד ראשיהן המגולות כיון שעתה רובן הולכות כך והנה כמקומות המגולות בנופה וכמ"ש המרדכי בשם ראב"ה בספ"ג ח"ל כל הדברים שהוכרנו לערוה דוקא ברבר שאין רגילות להגלות אבל בתולה הרגילה בניגוי שיער לא חיישנן דליכא דרור עכ"ל וכיון שאצילנו גם הנשואות כן מטילא דליכא דרור

3 וגם הא פשוט שאין למילף מהקרא איסור אלא מה שצריך הכהן לפרוע בראש הסוטה,

ובסוטה ודאי לא סגי בפריעת משהו,

דמנדן את דדינים של ספת, של שוק, ושל שער. בנא' ישנא אז מימרא בצנן:

1' ברכות ד' כ"ד ע"א, אמר שניס קוד... נאופ'

שניס חידא עשייק של ערוה אס אל קולא של אש

2' שו"ע או"ח סימן ע"ה סעיף ג', ורמ"א

דענן ק"ש אס קול אשתו נקרא ערוה - אבד רק קול זמר ודא פקוד שרטיג

3' שניס ברורה של ס"ק י"ז, ורמ"א פ"א בדרק...'

אע"פ שקול אש ערוה וסור דפתפלד כשמוא קול אש, בכד זאת פמוכא את אלמו במקום שאינו יכול לפנא מלמוא קול אש (כגון ברכות) עדיף דלמוא דפתפלד, ולברק מלמבת בסד מפני שקול אש אסורה מדרבנן בלבד, אבד דא יתכוון דלמוא את קולא

ראינו מלמד איסור קריאת שמע כגד פערופ יש אס איסור דפסתכד אפי' באיבא קנא של אש שאינו אשתו כדי לילנות. אחרי שלמדנו את פסוקי, יש לחקור פאם יש איבא פבדל דיני פסתכלות בין שוק ועאר מקומות פמכוסים לבין איבא קנא, ופאם יש איסור שאיער בקול אש שלא בשעת ק"ש -

4' שניס ברורה של ס"ק ז', וכ"ז דא איירי...'

דפי פפרי מלדים פאיסור דפסתכד באש שפאי ערוה אליו פוא במכוון בלבד, אבד את מקומות פמכוסים שבאש אסור דראות אפי' שלא במתכוון.

5' שו"ע אבן פער סי' כ"א סוף סעיף א', ואסור דלמוא... ערוה'

אסור דלמוא קול זמר של אש שפאי ערוה אליו אף שלא בשעת ק"ש

6' או"ח פפוסקים אפי"ע סי' כ"א ס"ק כ' אות פ', ...קול זמר אסור'

אס כי מואר פדבר דפאזין דקול אש פמוקלסת, אס אף פאם דא ראפ אותה אין איסור בדבר.

6 ה. קול אשה ע"י ראדיו וטרמפון, זמערני לב סימן כי כתב שיש להקל בזה שלא בשעת ק"ש וחפלה עפ"י המצואר בסוטה ח' ע"א שאין יאה"ר שולט אלא זמא שעניו רואת. ובבית שערים או"ח סי' ל"ג כתב דבאין מכירה מותר דהא זכגדי זכענין של אש אסור להסכל זו דוקא כשמכיר בעליהן, וא"כ ק"י הדברים ומה זכגדי זכענין דאסור אפילו זכעניו [ענין לעיל סק"ג אות א'] ואפי"ה מותר זאין מכירה, כ"ש זקול זאשה דכתב זכ"ש סק"ד דקול פנויה מותר [ענין זבלן סק"א אות א'] ודאי דמותר לשמוע קולה ע"י גרמפון זכעניו מכירה, וע"י סנהדרין מ"ה א' אין יאה"ר שולט אלא זמא שעניו רואת וזתום' סוטה ד"ח ד"ב גמיר, ומסיים, סוף דבר אס לא ראה מעולם אשה זו אשר קולה ישמע ע"י הגרמפון אין איסור מדינא לשמוע זקולה, אלא דמ"מ זכעניו דכד וזעל: פש יאר זמא, אכל אס ראה אותה פעם אחת וכש"כ אס זכר שמע זמנה קול זמר אסור.

למאן עס פאסירט דער לעבן קולפ של מי שפוי ארופ עליו, ואת פאסירט דער שפדושפ כשמוע קולפ של אפילו אס אינע ארופ עליו. במסגרות של קירוב רחוקים ידוע שפשתתופות במחירות שבת וכן במחיר תוך פתפדע תורמת פרבא בקשירת קשר רשעי ליפדות. לעבנת. ודאמאנוב -שפדלת פשעלפ, פאס יש מקום לפקל באיסור קוד אשפ כדי לקרב. ע"פ מה שמאנוב בסוסיית חסא כדי שפכפ חבירי יש מקום למור אפילו אס דא שייך למלאכו דרך שפמאר יפ"פ באופן פיתר בכל צאט מותר לעבור על איסור פשמאפ ועל איסור פתפדע ולימוד בשפ שפן מנמרות אס פמארפ פיא דקירוב. יש סבירות אפופ שפמאר אכן יקרב, ולאו ידוע על אופן באו לקרבן שיען כרוך באיסור. כשפפוסקים דעס על רשות של מוסדות חינוך ודא רק על תוכנות בודדות. פס בדרך כלל נמצאים אלפמיר ע"פ דין חסא כדי שפכפ חבירי אחשש יחידו של שפס -פנפצת מנפאים בבתי כנסת וממוסדות חינוך פמאנוב על פלכפ וכאילו ילירת זרס חדש של יפדות. אי לכך פצדפו פפוסקים לפסתמך על פיתרס פשעיים במחלוקת וכאנו פפסתמכות על דעת יחיד בשעת פדחן. פאריי וינברא בשות שרידי אס דן על אפדע זו ארכופ-

'ש"ת שרידי אס ח"ב ס"ח ...נרנא, וואולס...לפרפור, נ"נ... כ"א, וצ"י... וד"ל, ופניני...

פארידי אס פתיר מלירוף כמפ פיתרס, געת לעשות - אבד ברור מתוך דבריו אין אפילו אמצע פפפתירס דבר אפופר לסמוך עליו עסא לשם קירוב וחינוך.

בחלק ע פביא תאוב שקבד מפאר ד פרוויי שפ"פ אר רב של עטראסבורג

עס חלק ע סי' נ"ח, בעש"ק... למור כן

עצנתו פיתפ אין פפיתרס תומאים את פמליאות וכן אפ" דעת יחיד לסמוך עליו.

1 לדידי הרב הג' חו"ב סו"ע"ה וכו' מהר"י מאיר שליט"א.

ב. ידוע כמה חזק שטף ההתבוללות בארץ צרפת וכמה גדול מספרם של נשואי התערובת במדינה זו. בניגוד לארצות אחרות ששם היהדות הולכת ומתגברת ומתנערת משפלותה, הנה בצרפת הטמיעה הולכת וגדלה. תנאי הסביבה הצרפתית המיוחדת, המצטיינת בקלות דעת ודלות של עיון רציני מעמיק, רוח החירות והחופש והרדיפה אחרי נוחיות נעימה וזוהר חיצוני מקסים, גורמים להתפשטות מחלת ההתבוללות בארץ זו ורבים הם חלליה בקרב יוצאי רוסיא ופולין, ואם לא יתאזרו ויתעודדו לאחוז בדרכי הצלה ולהקים פנת מגן לשרידי יחידים אשר יוכלו אחרי חינוכם ולימודם בקודש להכין דור חדש נאמן לה' ולתורתו, אם יזניחו את המעשה הברוך והמנוסה של החינוך החרדי לפי שיטת גדולי אשכנז - סופה של יהדות צרפת גויעה וכלי' גמורה ח"י. עת לעשות לה' וכו'. עצם ההתאגדות של בניס ובנות תחת דגל התורה והמסורה מהווה כח גדול של חיזוק ועידוד לרוח הנוער שהוא נתון תחת השפעה בלתי פוסקת של בית הספר הנכרי והסביבה הגויית. הגורם העיקרי למצב המעציב והמבאיש שנוולד בצרפת הוא לפי דעתי רגש הבדידות המעיק על לבו של הנוער היהודי. הנער, או הנערה היהודית, מרגיש א"ע בודד ונעזב לנפשו. אין לו אחיזה נפשית בקרב הבית או המשפחה של הוריו וקרוביו. הבית והמשפחה של אחינו בצרפת נתרוקנו מנחלת אבותיהם וממסורתם של הווי יהודי חי ורענן, אין בהם סימן של חיים ברוח היהדות. הרדיפה אחרי כסף ותענוגות עולם עשתה שמות בקרבם וגרמה לפריקת עול תורה ומצוות. הצעיר היהודי כשהוא מגיע לגיל בוגר מרגיש א"ע בודד בעולמו. היהדות, כפי המתודה של הוראת הזקנים והישישים מסוג הישן, היא בפנינו חיים של זנירות ובדידות, והלימוד עצמו מורגש אצלו כשעמום מיגע, ואת היהדות הם רואים כעין גיטו רוחני של ימי הביניים שיש להחליץ ממנו בכל כוח. הצעירים והצעירות בצרפת הם מנותקים מכל מגע ומשא חברותי עם יהדות אמת מלאה חיים ותנועה, מכל לימוד מברח ומושך את הלב, אין שום קשר בין איש לאיש, אינם מצטרפים ואינם מתחברים זה את זה מחוסר אידיאותים משותפים, ולפיכך הם הולכים ונסחפים עם הזרם הזר של הסביבה הגויית. התוצאות ידועות למדי, הם הולכים ונטמעים ונבלעים בין הגויים, ולפיכך אני מקדים בשמחה ובכרחה את הארגון ישורון, שהוא עומד ונלחם מלחמת מגן לרוח ישראל ולתורתו. קודם כל הוא מרש את הבדידות הנפשית ורוח האיש והרפיון של הצעיר כל הצעירה, בראותם כי לא אלמן ישראל ועדיין ישנם בתוכנו צעירים וצעירות שומרי תורה ומצוות. הם מעודדים זא"ז ברוח ומזוים זא"ז שלא להתבייש מפני המלעגים מקרב אחיהם וקרוביהם. ודבר זה בלבד כדאי הוא להמליץ זכות על האיגוד הכשר הזה נגד מקטרגיו. ואף הלימוד בחבורה בצורה נאה ומתוקה הוא גורם חינוכי גדול שאין להמעיט את ערכו. גם ההכרה מההתידות ההדדית כשהיא נשמרת במסגרת של צניעות יהודית וכן הטיולים והשעשועים הכשרים והצנועים יש להם כוח משיכה גדול. הם יוצרים סביבה ואיירה שכולה יהודית טהורה, שבתוכה סופגים ריח של אהבת תורה ואהבת יהדות. סו"ס אין לנו דיקטטורה צבאית ואין ביכולתנו לנקוט אמצעי כפיה נגד הנוער המתרחק מאתנו. לא נשאר לנו אלא דרך הצלה אחת ויחידה, לחבב את היהדות ולהראות את נועמה ויפיה הרוחניים במסגרת של חברותא יהודית השומרת על עצמאותה הרוחנית באומץ לב ובגאון.

א. במכתבו מיום ח' שבת ש' ז' מתאר כת"ר את דרך החינוך של ארגון ישורון שנוסד בארץ צרפת לפני כמה שנים, שהוא מתנהג עפ"י שיטת החינוך שה"י נהוג במדינת אשכנז לפני החורבן, ועכשיו קמו נגדו עוררים מצד חוג ידוע של חרדים, אשר לפי דעתם אין הדרך הזאת לפי רוח היהדות, כפי שהנחילונו אבותינו ורבנותינו הקדושים.

והעוררים הם שנים: ערעור נגד צורת הארגון הזה שהוא משתף בניס ובנות בעבודה ומאגדם לאגודה אחת, וערעור נגד המנהג שנהגו שהבנים והבנות מזמרים יחד זמירות של סעודות שבת או זמירות קודש אחרות. וכ"י שואל בשם הועידה התורנית של הארגון ישורון אם מותר להם להמשיך את פעולתם בדרך שנהלו אותה עד כה או צריכים להפסיק פעולתם ולגרום לפירוד הארגון כפי התיאור של כת"ר.

ואשיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ערעור החרדים בוודאי יש להם על מה לסמוך שהרי עפ"י ד"ת צריך להפריש אנשים מושגים כדי שלא יבואו לקלות ראש כמבואר במס' סוכה ג"א ע"ב מאי תיקון גדול וכו' התקינו שיהיו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מבפנים ועדיין היו באין לידי קלות ראש התקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה וע' שם נ"ב ע"א ומה לע"ל שעוסקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד וכו' וע' באו"ח סי' תקכ"ט סעיף ד' חייבים ביד העמיד שוטרים ברגלים וכו' שלא יתערבו אנשים ונשים בכתייהם בשמחה וכו' ומטעם זה נמנעו בכל קהלות קדושות לידס חברות שיש בהם תערובת אנשים ונשים כידוע. והערעור השני וודאי שצודק הוא עפ"י מה שנאמר בגמ' ברכות כ"ד ע"א קול באשה ערוה, ויש מי שאמר שהאיסור הוא רק לשמוע קול אשה ערוה כגון א"א וכד' אבל לא קול אשה פנוי' שאיננה ערוה וטעו להמשיך אחר לשון הרמב"ם בפכ"א מאיסורי ביאה וכן השו"ע אה"ע בסי' כ"א שכתבו ואסור לשמוע קול ערוה, אבל כבר הוכיח בשו"ת באר שבע שזו טעות ואין נ"מ בין נשואה ופנוי' עיי"ש בקונטרס באר מים חיים אות ג' ומדבריו יוצא שאף זמירות של שבת אסור לזמר בחורים עם בתולות.

מכל מקום כשנשאלתי ע"ז ממנהלי ישורון הוריתי להם שימשיכות את פעולתם עפ"י הדרך שהתוו להם גדולי אשכנז, שהיו צדיקים גדולים וכל כוונתם היתה לש"ש להציל את הנוער מסכנת הטמיעה שהתפשטה באשכנז בימיהם ועי"כ הצילו כמה נפשות מישראל והצליחו לקרבם לתורה ולי"ש וגדולי אשכנז היו בקיאים ומומחים בחכמת החינוך ולכן הצליחו במעשיהם להקים דורות שלמים של בעלי יר"ש והשכלה חילונית אחד, מה שלא עלה בידי גאוני גדולי ליטא ופולין, לפי שלא ידעו לכוונן את החינוך עפ"י תנאי הזמן. וידוע מה שסיפר הגאון מהר"י סלנטר זצ"ל בשבוב מאשכנז ושם נודמן עם הגה"צ ר"ע הילדסהיימר זצ"ל וראה אותו מרצה שיעורי בתנ"ך ושו"ע לפני נשים צעירות ובתולות, וכה אמר: אסור מי מרבני ליטא להנהיג כן בעדתו, וודאי שיעבירו אותו מהכוונתו, וכן הדין. מ"מ הלאי שיהי' חלקי בג"ע עם הגה"צ ר"ע הילדסהיימר. והטעם הוא משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, כמו שנבאר לקמן.

ג. ועכשיו אני רוצה לבאאר את הבעיות העומדות על הפרק מצד ההלכה.

והנה רבני פולין ואונגריין שנתגלגלו למדינת צרפת רואים את המנהגים החדשים שהנהיגו חרדי צרפת עפ"י שיטת גאוני וצדיקי אשכנז, והם מוחים נגדם בעוז, לפי שמנהגים אלו הם נגד דינים מפורשים בגמ' ופוסקים, כנ"ל. אולם אין הרבנים הנ"ל בקיאים בתנאי החיים השוררים במדינת צרפת ואינם רואים את המצב הירוד של היהדות שם. להיפך, ברריותיהם הם מעמידים בסכנה את התפתחותו של הארגון הזה אשר כבר הצליח הרבה בפעולתו החינוכית כמו שתיאר כת"ר במכתבו וכל דבריו הם ננים ואמתים, וזה ידוע לכל.

לפי תיאור כת"ר יושבים הבנים והבנות בחדר אחד, אבל אינם יושבים על ספסל אחד יחד, אלא שהם שרים שירי קודש, פסוקי תנ"ך וזמירות שבת ביחד. במחנה הבחורין או במחנה החורף הם לנים בבתיים מיוחדים, גברים בבית אחד ובחורות בבית אחר, וגם השיעורים לומדים הבנים לבד והבנות לבד, והמדריכים שהם יר"ש ומדקדקים במצוות, מקבלים אחריות שלא יטיילו הבנים והבנות יחד אם לא באופן מאורגן בהשגחת המדריכים.

תורה שתשכח מישראל, וד"ל.

ואמנם מבין אני לרוח קצת החרדים המרננים נגד ישרון, שהם רואים במנהגיו סטיה מן המנהגים שהורגלו בהם באורח חייםם בפולין ובאונגארן. אולם הם מעלימים עיניהם מן המצב בצרפת כמו שהוא. ליהודים החרדים מן הסוג הישן אין שום השפעה על מהלך החיים, הם מרוכזים בתוך חוגם המצומצם ואינם שמים את לבם לתהליך ההתבוללות העושה שמות גם בקרב החרדים. אף החרדים שולחים בניהם ובנותיהם לבתי ספר נכריים, ואין להם שום ערובה שיהי' בכוחם לעמוד נגד הזרם השוטף ומכלה, הם בוטחים בעצמם ואינם דואגים דאגת מחור לעתידם הדתי של ילדיהם.

צו השעה הוא ליצור חוג צעירים וצעירות דתיים, תנועת נוער עם התלהבות מדבקת וכוח משיכה חזק. אשר בהיותם מושרשים בקרקע היהדות הדתית יתגלו להכניס זרם חדש בקרב היהדות, זרם של להט נפשי, של רוח רענן וחי, שבכוחו לכבוש את הלבבות ולרום את הנפשות הנחשלות, שהגעגועים לחיי קדושה של יהדות טהורה עוד לא עומעמו בקרבן. רק במסגרת זו ישנם סיכויים לשגשוג חדש של הרוח הדתי ולפעולה חנוכית כובשת וסוללת דרך.

יחיאל יעקב וויינבערג

והנה במס' סוכה נ"ב מבואר שהיו מקפידים שלא יתערבו האנשים והנשים וכלשון המשנה במס' מדות פ"ב מ"ה וחלקה היתה בראשונה והקיפה כצוצרה, שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן, כדי שלא יהו מעורבין. וכן כתב הרמב"ם בהל' בית הבחירה פ"ה הל"ט ובהל' יולב פ"ח ה"י"ב: כדי שלא יתערבו אלו עם אלו. ולא הוזכר שם שעשו מחיצות גבוהות שלא יסתכלו אנשים בנשים, ועי' מה שכתב הב"ח באו"ח סי' ע"ה דהסתכלות היינו התבוננות לשם הנאה, וכבר הביא ביד מלאכי כלל ה' אות קע"ז בשם הרבה ראשונים, שהאיסור הוא הסתכלות בהבטה יתירה ועי"ש מה שפירש הגמ' בע"ז דף כ' ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באשה נאב ואפילו פנוי' וכו', שהכוונה להסתכלות המביאה לידי הרהור עבירה. וזהו דבר המסור ללב וכל אחד מחוי' להשמר מהסתכלות מתועבת זו, ולפיכך לא עשו בזה תיקון מיוחד, ורק תנאו שלא יתערבו אנשים בנשים, לפי שהתערבות זו מביאה למילא לקלות ראש. ורק בביהכ"נ יש תקנה קדומה לעשות מחיצות גבוהות, שלא יוכלו להסתכל משום תפילה וק"ש שאסור מטעם ערוה, כמבואר בברכות כ"ד ע"א, שטפח מגולה וכן שער באשה ערוה, אבל באספות של רשות, כגון בשעת הכנסת כלה לחופה או בשעת נאומים ודרשות לא הקפידו מעולם לעשות מחיצו ורק מדקדקים שלא ישבו אנשים ונשים יחד ולא יתערבו זה עם זה ואמנם ראיתי שמביא דברי המרדכי במס' שבת פ"ג שי"א שכתב כגון מחיצה שעושה בין אנשים ונשים ב"ן אנשים לנשים מותר לעשותה בשבת, עי"ש, משמע שעשו מחיצות גם בשעת הדרשה ולא דווקא בשעת תפלה וק"ש. ונראה שזו מדת חסידות ולא מצד הדין, ומעולם לא ראינו בארצו ליטא ופולין שידקדקו בזה. והנה לישראל וכו'.

ד. ומה שנהגים לשיר ולזמר ומירו קודש בנים ובנות יחד - כבר שאלתי ע"ז ממנהיגי המחנות, והשבתי להם, כי בבואי לברלין ראיתי בבתי החרדים מזמרים אנשים ונשים יחד ומירות קודש בשבת, והשתוממתי למנהג זה שהוא נגד דין מפורש באו"ח סי' ע"ה ס"ג, שקול זמר אשה בשעת ק"ש אסור. ועי' שם במג"א, שקול אשה ערוה, כגון א"א או נדה אסור אפילו שלא בשעת ק"ש והתבוללות בימינו לעולם בחזקת נדה,

בעש"ק קרח הבעל"ט הואיל כ"ת לכתוב לי בענין המזמרים של נערים ונערות ולא חשבתי עוד, כי חשבתי אפשר יושתק הדבר דלא ניחא לרוח התורה. כעת שמעתי שנה לכתוב לאחרים היתר, אמרתי להעתיק מש"כ אז בגליון מכתבו וז"ל מ"ש מתרי קלי לא משתמעי הלא מפורש בגמ' שם דדבר חביב ייב דעתי ומשתמעי תרי קלי ואין לך חביב יותר ממה שהעידו חז"ל דקול באשה ערוה מהפ' כי קולך ערב, ע' ברכות כ"ד. ומה שהביא מהשד"ח בשם דברי חפץ - חדא, דהשד"ח כותב שם שנכון להחמיר שלא כדבריו. וחוז' מזה, הלה השד"ח כ' בפירוש רק מי שאינו מכוין ליהנות מקולה, וא"כ מי ערב בדבר, וכן מה שכותב במכתב דבשירי קודש אין הבחורים מתכוונים להנות מקול הבתולות - הוא צחוק מכאיב לומר כן וח"ת בישישותו שליט"א יכול לומר כן

ואולם אחרי חקירה ודרישה נאמר לי כי הגאון הצדיק ר"ע הילדסהיימר ז"ל וכן הגרש"ד הירש ז"ל בפ"פ ענ"מ התירו בזמירות קודש לומר יחד, והטעם משום דתרי קלא לא משתמעי וכיון שזמזמים יחד אין חשש איסור, אבל לא נחא דעתי בזה וחספתי ומצאתי בשד"ח מערכת קול שהביא בשם רב ספקדי להתיר זמירות קודש של אנשים ונשים יחד, וסמך מצאתי לדבריו ממקרא מפורש בשופטים ה' ותשר דבורה וברק בן אבינועם וכו'. ואח"כ ראיתי בבא"ש שהביא פסוק זה, ודחה כי על פי דיבור שאני וכמש"כ התו' יבמות מ"ה ע"ב להא דכתיב והיא פטטה את ישראל, והא אשה פסולה לדון דעפי, דבור שאני. אולם זה דוחק, דלגבי דין אפשר לומר שעפ"י הדבור הורת לה לדון שהיא היתה נביאה וללא ה"י שם איש גדול כמותה, משא"כ לענין שיר הוא דוחק לומר כן. ובלא"ה חירצו שם התוס' תירוץ אחר שהיא היתה מלמדת להן שידונו ואח"כ ראיתי מובא בשם החיד"א בספרו דבש לפי מערכת ק' שבשעת השראת השכינה שריא לאשה לשורר וליכא משום הרהור, ועכ"פ יש סמך למה שהביא בשד"ח הנ"ל, שבשיר קודש לא חיישינן להרהור.

מ"מ יש מקום לומר, שבזמירות קודש הזמר מעורר רגש קודש ולא הרהור עבירה. ועי' בכ"י שהביא בשם רה"ג, שאף בשעה שמנגנות אם יכול לכוון לבו לתפלתו בענין שאינו שומע אותה ואינו משים לבו לעי' אין לו להפסיק קריאתו. ועי' באוצר הגאונים לברכות שהביאו, וכן בחידושי הריטב"א לקדושין כתב שהכל לפי מה שהוא אדם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף לו ואינו מעלה טינא בלבו כלל מותר לו להסתכל ולדבר עם הערוה ולשאול בשלום אשת איש, והיינו ההוא דר' יוחנן דיתבי אשערי טבילה ור' אמי דנפקי ליי אמהתא דביר קיסר וכו' ולא חיישי להרהורא מטעמא דאמרן, אלא שאין ראוי להקל בזה אלא לחסיד גדול, עכ"ל. והבא בפ"ת אבהע"ז סי' כ"א.

ועי' במס' יומא ס"ט ע"א גבי שמעון הצדיק עת לעשות לה' וכו' ובפירש"י שם. ובמס' תמורה י"ד ע"ב איתא שהתירו לכתוב דברי תורה שבע"פ משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, ואמרו מוטב תיעקר אות אחת מן התורה ולא תשכח תורה מישראל, ובמס' גיטין דף ס' ע"א למדו מזה שמתר לטלטל ולקרית בספר אפטרן משום כיון דלא אפשר עת לעשות הפרו תורתך. ובוודאי שדבר זה נמסר רק לחז"ל להכריע מתי הוא העת לעשות ומה מותר להפר, ולא נמסר לכל אדם לעשות מעשה בשביל שהוא יודע כי יש כאן עת לעשות וכו'. ואולם בנידון שאין כאן איסור גמור ורק יש כאן מנהג חסידות ומדת צניעות אפשר לדרוש סמוכין ולהתיר בארץ צרפת, שכבר הגיע מצב היהדות עד משבר ואם לא נאחו באמצעים חינוכיים מנוסים ומעוטרים בהצלחה, כאותם של ארגון עזרא באשכנז וארגון ישרון בצרפת, עתידה

ע"כ למדנן את הפלכות הפלכות הצנן פלניצות - ובהן גם את מה שנגע למתפלל כגד מה שלפי הפלכה נחשב ל"ערוף" -

אסור לכד אדם - איש או אשה - הפסחובב בבית כשפואו לבד באופן שלכא פי' רו"ף שבני אדם יחשבו שפואו מופיע בבית הגלע שגד לכא לפי כבודו. אסור לאשת איש, אלמנה, או גרושה ללכת לרחוב בראש מאלה וכ"ש אסור לה - ולכד אשה - ללכת כשציקר גופה מאלה. וכן אסור לאשה לגלות זרועותיה בפני אבר זר - וכ"ש גופה. וכל אשה חייבת לשמור על ארכי פלניצות המקובלים במקומה - כולל לכא רק מה לכסות אלכא גם איזו תלבושת מתאימה לבת ישראל.

- א. אסור לגבר - ולפי הרשב"א גם לאשה - לקרות שמע, לפתפלל, לברך, ואפי' למחוד כגד:
- ב. אסור לאשה ממה שגם במקום הפואו רגילות לכסות - ולפי הפחות מ"י אסו זו אשה שאיננה אשתו אפי' פחות מספח
- ג. אפי' משפח מאלה משוק פאשה - ולפי החזו"א דוקא אפח
- ד. שער מאלה באשה שחייבת בכיסוי - לפי ארוך פשלחן דוקא במקום שגם אכן מכסות את שערן - ולפי ר' משה דוקא אפח
- ה. קול זמר אשה

וא"כ בבית כנסת יש שם מחיבה כשרה אבד אפשי לראות את פנשים דרך זכוכית - או שצדקת פנשים פ"א למעלה ואז מציקר פד"ן פרי אין זורק בוילון - ופרב שישב במזרח ישב כגד פנשים, אס פנשים - ואפי' אשה אחת - מופיע בתלבושת בלתי לנעצה פרי אסור לפתפלל לכך, כשמחליטים על מחיבה חדשה לכא מספיק שתפי' כשרה מד"ן מחיבה (למען קלות ראש) - אלכא לריכים לקחת בחשבון גם את מה שצנן לפתיר פתפילת במקום ע"פ ד"ן ערוף.

בנסף לד"ן פלניצות, ישנם עוד ד"נים פנעלים לתלבושת, במשך כל פיום ובמיוחד בשעת פתפלל -

1 קידושין ד"ל ע"א, רב פונא בריו דרב יפושע... מראשי'

מפני מ'אנן מפני שפדבר בפניעתו פפרטית של רב פונא ואין זה מחייב אותנו -

2 שו"ע או"ח סי' ב' סעיף ו', ולכא ילך... פראש', ומ"ב ס"ק י"א

לכאורה ס"ל לפושע אסור מציקר פד"ן לכד אדם לילך ד' אמות בגילוי ראש ומפרש"ל פפואבא ב"מ ב סובר שפואו חייב לכאדם לנע במעשיו לבד (כצ"ן ר"פ), ולמדת חסידות כל אדם לכא ילך אפי' פחות מד' אמות בגילוי ראש.

3 ט"ז או"ח סי' ח' ס"ק ג', ונראה לי שיש אסור גמור... עכ"ל'

שיטת ט"ז שבזב"ז מנעג פאזיים לפסיר כיסוי ראש, נחשב גילוי ראש לחוקות פאזיים ואסור מפ"ת.

4 שו"ת אגרות משה חלק או"ח ד' סי' ב', ובפרט... פאב'

ר"מ אצן שבזב"ז אין קפידא מ"ד פאזיים לפסיר את כיסוי פראש אלכא שיתר נח לפס שלכא לכסות את ראש - וא"כ כבר אין מקום לפסית ט"ז שגילוי ראש אסור מפ"ת (ומחילכא יש לפתירי משום פרנסה)

5 שו"ע או"ח סי' ז' סעיף ג'

יש מוארים אסור לפזכ"ר שם שמים בגילוי ראש, ואסור לכנס לבית כנסת בגילוי ראש.

6 ביאור פגרי"א או"ח סי' ח' סעיף ב' סוף ד"ף ונכון, כלכא דמידתא...

לפי פגרי"א גם בשעת פתפלל אין חייב בכיסוי ראש מן פד"ן.

4 ובפרט במדינתנו בזה"ז

שברור שלא מצד חוקיהם עושין זה אלא משום דכן נקל להו יותר, וכדחזינן ששום איש ממדינה זו הולך בכובע בשוק דשומרי תורה נמי אין הולכין בכובע אלא ביארמולקע דקה ואף בחורף שקר בחוץ לילך בלא כובע תיכף שבאין לבית חולצין הכובעים ומלבישין יארמולקע, וא"כ ודאי בשביל זה גם הנכרים אין הולכין בכובעים כשחם גם בחוץ ואף כשקר בחוץ ומוכרחין לילך בכובע בחוץ כשבאין הביתה פושטין הכובעים, וכיון שהם אינם צריכין לילך בכסוי הראש יושבין בגילוי הראש, אבל לא שהם יושבים בגילוי ראש מצד קפידת איזה חוק דלכן ליכא בכאן סברת הט"ז ולכן לכו"ע הוא רק זהירות מצד המנהג הטוב

דנדנ את דין תלבשת מנעמי תנעות, ואת ענן כיוו פרטש דגבריק שפוא משוס יראת שמים (ולפי
פיעז עס משוס חוקות פזויים) - וראונו שבבית כנסת ובשעה שמזכיר עס שמים יש ענן מיוחד לכסות את
פראש.

ישנ עזי פרטות בנעז דתלבשת בשעת תפדד-

1' ברכות דף כ"ד ע"ב, אמר רב הונא פיתתו... דבוי, ורש"י

דק"ע חייב לכסות את ארתו, אבד דתפדד חייב לכסות עס את דבו דפראות את אצו כעומד דפני
פמלק

2' ביאור פדכפ סי' ז' א' סעיף א' ד"ה י"א, ונראה דרק...'

דכתחלה אסור עס דקרות ק"ע (שפיא קבלת אזל מלכות שמים) בלב מנעז.

3' שו"ע או"ח סי' ז' א' סעיף ב', ורמ"א, ומ"ב ס"ק ד'

אסור דברק שום ברכה כשאין פוסקה בין דבו דערתו, אבד דתפדד זריק דחזור חזור - ו"א שום
אין רע"ד דחזור חזור שדא בשעת תפדד, עס בשעת תפדד א"ז.

4' שו"ע שם סעיף פ' ומ"ב ס"ק י"א, י"ב

פדבש חייב דפיות באופן פולס דקבלת פני פמלק כנעז בחברה, ולכן בחורף פנכנס דבית כנסת מן
פקור ופדשם יסיר את פמעי, את הפפוט, ואת פמפיים דפני שמונע אשרה.

5' שם סעיף ו' דברי פמחר

תמדי חכם זריק שיכסה את ראשו באטית בשעת תפדד (שמו"ע)

תפילה

קביעת מקום לתפילה

באותה בית כנסת, תוך ד' אמות לנקות, ובמקום שאין לטפוח לפרצות
אין לתפלה בשטח פתוח
לכנס ד' אמות ואח"כ לתפלה. לפתרון מפתח א"ל תראו כאילו ממחר לט"ו, ט"ו ימכה בח"ו, ישפך כשאר פולחן ח' פתח ואח"כ תפלה
שלא יפא דבר מפסיק בין לבין פקיר
מלכו למנות בין אשרה פראשנים

בית הכנסת

כופין לבנות או לשכור ביהכ"ס
לירך לפתוח חלונות ברוח המתפלל כנגדו
לתפלה שמו"ע צומדים לכוון בית קפ"ק ואצ"פ שאין ארון פקודש נכון
אין לתלות זיורים באותו רוח, ואסור לתפלה כנגד ראי'
לכתחלה תפא אצרה לפני ביהכ"ס
בימה באמצע: ראב"ס - כדי שכולם ישמעו/ חת"ס - שבימה במקום פתוח
הש"י צומד ליד צנף לפני ארון פקודש
מחילה בין אברים לנשים. ראב"ס ביד חזקה (מ"א) - למנוע קלות ראש/ פופ"א (תי"ט), ט"ו ימכה בח"ו - מנעק (יראה) - למנוע פסתכות
א"א - וכן בכל מקום שיש קלות ראש

זינות

ופ"פ מחניק קדוש: כבוד צ"מ - א"ל יאמר פנני בחדרי חדרים מ' רואני
מחמת - פמתנפת בלינות יתירה זוכה לבנים לדיקים
איסור פריעת ראש בשוק: (מ"א) יתר המפחית איש - לפתעג כמו שראוי למצאנו בחברת ומקום שם נמלא
אלמנה וזרופה: גר"א - דאורייתא/ א"א - מנעק
בח"ה: רש"י ותוס' - אין חיוב דאורייתא לכסות/ סמ"ב (ב"ש) - חייבת לכסות/ ב"ח - פמנעק דפקודי א"ל כסורי ראש וריד א"ל בבית
דת יפודית: מנעקי זינות שנגדו בעת ישראל
איסור דפראות זרזות'ה לבני אדם
איסור ריבוי זחוק עם פבחויריס/ ב"ח - וכן ריבוי שיחה עם רווקים

ערוה דבר

איסור עקריות ק"ש ולדבר בדברי תורה כנגד פארו
ערוה דאורייתא: ערוה ש
ערוה דרבנן: ספח במקום שרשלות לכסות (מ"ב) - כ"ל שפ"א בת שלש/ חנו"א - כ"ל ששיק דפרפר עליה
פגפות מייחונות (ר"א) - ובאשפ אחרת אפילו פחות מספח
שוק: מ"ב - מפברק ולמצלה/ חנו"א - מפברק ולמטה,
ב"ח (מ"ב) - אפילו פחות מספח/ חנו"א - דוקא ספח
שאר: א"ש - במקום שפדרק לכסות את שערן/ מ"ב - אפילו אם דרכן שלא לכסות את שערן
קול: זמר (וקול מוקלט אינו ערוה - אב"ד מכוצר)
פגפ"ע פידספיימר - בקול זמר דבר שבקדושה יש לפתור וכן בתרי ק"ל
איסור לפסתכל בצדוף כדי לפענת. וכן איסור לפסתכל במקומות פאכוסים אפילו שלא צ"א לפענת

כיסוי ראש דגבר

צ"ז - איפ"פ שדרכן פאייס ללכת בגילוי ראש פוי בכל"ל חוקותיהם/ א"א - בפ"ז איננו בכל"ל חוקותיהם
בשעת פתפלה: "א בש"ע - חייבים לכסות/ גר"א - ד"א מל"ד פד"ן

כיסוי פאול':

ק"ש (וברכות): חייב לכסות ערותו, ולפתוסין בין דבו לערוה, ולכתחלה עם לכסות את דבו
תפלה (שמו"ע): חייב לכסות עם את דבו, לתחור חאור"פ (י"א - דוקא אם ראי' לתחור חאור"פ שלא בשעת תפלה) ובלבוש פולס לקבלת פני מלך,
ות"ח חייב לכסות ראשו גלית בשעת התפלה